

The Impact of Efficiency Audit on the Functioning of Enterprises in the Conditions of Sustainable Development

Abstract. The Russian military aggression is a new test for Ukrainian businesses because it is challenging for the management to plan the future activities of enterprises in wartime. The manager must consider many factors that did not impact the enterprise's operation in the past (distance of the location from the border, whether there are military facilities nearby, distance to the war zone, rapid change of logistics routes, search for new suppliers and buyers). In these circumstances, the efficiency audit has become very relevant for Ukrainian businesses. The article aims to determine the impact of efficiency audit on the further functioning of enterprise and assess its relevance for Ukrainian enterprises in wartime. The author analyzes the potential changes resulting from implementing efficiency audit results. A review of the market offers on the efficiency audit was carried out. It was found that Ukrainian audit companies do not provide such services. Instead, the Big Four audit companies pay considerable attention to efficiency audit. International audit companies analyze and evaluate the economical use of all available resources of the enterprise, as well as the efficiency and effectiveness of its activities. The auditor analyses the enterprise's internal environment (for example, the distribution of resources between departments) and the external environment (for example, the analysis of the market and its competitive players). Therefore, the customer of the audit services will receive information that will contribute to specific changes in the company's activities and potential development. Historical factors of the need for auditors have been studied, and new factors generated by the war have been identified. It was found that the results of the efficiency audit can have an impact both on a separate structural unit and on the entire enterprise. The efficiency audit prompts more global changes that can affect the environment and provide partial protection on the economic front.

Keywords: efficiency audit, analysis, economic use of resources, efficient operation, entrepreneurial activity in wartime, survival strategy.

Suggested Citation

Kriher, Yu. (2022). The Impact of Efficiency Audit on the Functioning of Enterprises in the Conditions of Sustainable Development. *Oblik i finansy*, 3(97), 21-27. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2022-3\(97\)-21-27](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2022-3(97)-21-27)

Юлія Крігер

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

Вплив аудиту ефективності на функціонування підприємств в умовах сталого розвитку

Анотація. Військова агресія РФ – це нове випробування для українського бізнесу, адже керівництву досить важко планувати майбутню діяльність підприємств в умовах війни. Необхідно враховувати багато факторів, які до цього часу не мали впливу на функціонування підприємства (дальність розташування від кордону, чи є поблизу військові об'єкти, відстань до зони бойових дій, швидка зміна логістичних шляхів, пошук нових постачальників та/або покупців). У зв'язку з цим, актуалізувалося питання проведення аудиту ефективності. Метою статті є визначення впливу результатів аудиту ефективності на подальше функціонування підприємств, а також оцінка його актуальності для підприємств під час війни в Україні. Проаналізовано потенційні зміни, яких може зазнати підприємство після отримання результатів аудиту ефективності. Здійснено огляд пропозицій на ринку аудиторських послуг, які стосуються аудиту ефективності. Виявлено, що українські аудиторські компанії не пропонують таких послуг, натомість компанії великої четвірки приділяють значну увагу аудиту ефективності. Міжнародні аудиторські компанії проводять аналіз та оцінку економічного використання всіх наявних ресурсів, які застосовує підприємство, а також ефективності та результативності діяльності. Також проводиться аналіз не лише внутрішнього середовища підприємства (наприклад, розподіл ресурсів між відділами), але і зовнішнього (наприклад, аналіз ринку та його конкурентних гравців). Отже, замовник послуг даної форми аудиту отримає інформацію, яка буде сприяти певним змінам в

¹ Yuliia Kriher, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine.

ORCID 0000-0002-2564-6970

E-mail: mulchik@gmail.com (Corresponding author)

діяльності підприємства, а також потенційному розвитку. Досліджено історичні чинники потреби в аудиторів, а також виявлено нові фактори, породжені війною. Виявлено, що результати аудиту ефективності діяльності підприємства можуть мати вплив як на окремих структурний підрозділ, так і на все підприємство. Зміни, які є результатом аудиту ефективності, спонукають і до більш глобальних змін, які здатні впливати на навколишнє середовище, а також можуть створити частковий захист на економічному фронті.

Ключові слова: аудит ефективності, аналіз, економічне використання ресурсів, ефективне функціонування, підприємницька діяльність під час війни, стратегія виживання.

Постановка проблеми. Війна в Україні зачепила всі сфери діяльності країни та відкрила багато фронтів, один з них – економічний. В одному зі звернень Президент України заявив, що економіка країни – це також фронт та закликав уряд і бізнес знайти необхідні ідеї, необхідні рішення, щоб вона стабілізувалася [1]. Проте як функціонувати підприємствам в реаліях війни ефективно та результативно і чи можливо це? Пропонуємо розглянути як один з варіантів рішень аудит ефективності та результати, які підприємство може отримати після його проведення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кожна дія, процес, заняття має свій певний завершальний етап, тобто результат. Аудит ефективності не є виключенням. Завершальна стадія даної форми аудиту являє собою оцінку результатів перевірки; застосування аналітичних процедур в загальному огляді; формулювання висновків та підготовку аудиторського звіту за результатами аудиту ефективності; реалізацію результатів аудиту ефективності [2]. На думку О.В. Юр'єва, узагальнення результатів даної форми аудиту складається з таких фаз, як загальна оцінка результатів аудиту, формування висновків, розробка рекомендацій, розробка заходів щодо вирішення визначених проблем або чинників, які впливають на ефективність діяльності, обговорення, складання аудиторського звіту та впровадження аудиторських рекомендацій [3]. В свою чергу С.А. Бурлан, Н.В. Каткова стверджують, що на етапі узагальнення результатів аудитором складається аудиторський звіт та надаються рекомендації замовникові аудиту, які є додатком до звіту і наводяться за принципом пріоритетності [4]. Тобто, кінцевий результат аудиту ефективності для підприємства – це отримання аудиторського звіту, який містить результати перевірки та рекомендації. Проте, його остаточний вплив лише за даними звіту оцінити не можливо. Достатньою умовою для того, щоб підприємства отримали ефект від результатів аудиту ефективності, є виконання рекомендацій. Інакше перевірки ефективності стануть джерелом марнотратства, а використані ресурси можна було б краще використати для інших цілей [5].

Як бачимо, науковці досліджують дану форму аудиту здебільшого з позиції аудитора, проте для нього це лише надання послуг. В той час, коли для замовника (підприємства, інвестора) аудиту ефективності – це стратегія його діяльності та шлях розвитку. Тому пропонуємо також розглянути як

впливають результати аудиту ефективності на майбутнє функціонування підприємства з позиції самого підприємства.

Метою статті є визначення впливу результатів аудиту ефективності на подальшу діяльність підприємств, а також оцінка його актуальності для українських підприємств під час війни.

Вклад основних результатів дослідження. Воєнні дії на території країни потребують злагодженої роботи всього суспільства. В час, коли військові виконують свою роботу на фронті, інша частина країни повинна забезпечити їх тил та підтримку. Дії бізнесу на економічному фронті повинні бути в даний час найбільш ефективними. Проте як функціонувати, коли йдуть бойові дії та безпечного місця в країні немає? Один з варіантів – це економічне, ефективне та результативне використання ресурсів.

У 2017 році Центром ресурсоефективного та чистого виробництва, в рамках зеленої модернізації української економіки, на деяких підприємствах було проведено заходи щодо застосування ресурсоефективного та чистого виробництва. Серед таких – підприємство з виробництва картонної тари у м. Українка (назва підприємства в джерелі не зазначена – прим. автора). Під час перевірки виявилось, що в процесі виробництва утворились великі обсяги паперових відходів у вигляді обрізків кромки картону. Крім того, спостерігались надмірні перевитрати фарби та клею на підприємстві. Для вирішення поставлених проблем були проведені ряд заходів, що дозволило скоротити використання клею, фарби на 20%, а також відбулась економія матеріалів в вазі близько 2000 тон на рік (при цьому також було отримано економічний ефект у вигляді заощаджень в розмірі 485300 €/рік та залучених інвестицій – 150500 €) [6]. Отже, за допомогою програми підприємство зуміло не лише ефективніше використовувати власні ресурси, але й було залучено додаткові фінанси. Однак, подивимося на дану практику з іншого боку: як відомо, лакофарбові матеріали (одні зі складників продукту підприємства) відносяться до горючих, токсичних речовин з тривалим терміном розкладання. В свою чергу, зменшення використання паперу призводить до зменшення вирубки дерев. Тобто, кількість використання даних матеріалів впливає не лише на функціонування підприємства, але й на навколишнє середовище громади, країни, де воно розташоване.

Аудит ефективності в Україні на даний час не має прямих стандартів, а оскільки міжнародні стандарти

ISSAI не виключають можливості застосування їх бізнесом, а також показали свою ефективність в державній сфері, то будемо в цьому дослідженні опиратися на них. Отже, згідно з ISSAI 300 звіт повинен містити інформацію про мету аудиту, питання аудиту та відповіді на ці питання, предмет, критерії, методологію, джерела даних, будь-які обмеження щодо даних, що використовуються, і результати аудиту. У звіті має бути пояснено, чому та як проблеми, зазначені у висновках, перешкоджають продуктивності, щоб спонукати суб'єкт аудиту або користувача звіту розпочати коригувальну дію. У відповідних випадках звіт аудитора повинен містити рекомендації щодо покращення ефективності [7]. Як бачимо, по завершенню аудиту ефективності в звіті аудитором не формується думка так, як в аудиті фінансової звітності, адже основною метою даного звіту часто є переконання обізнаних користувачів, надання їм нових ідей, а не офіційна заява про впевненість аудитора. Звіт також повинен містити обґрунтовані відповіді на питання, які ставляться перед аудитором на початку перевірки [8]. Щоб зрозуміти, яка інформація буде зазначатись в звітах, як результат аудиту ефективності, та який вплив вона буде мати на майбутнє функціонування підприємства, слід дослідити задачі та питання аудиту.

Проаналізуємо, які саме послуги в розрізі аудиту ефективності пропонують компанії. Переглядаючи перелік послуг українських компаній, нами не знайдено жодних пропозицій по даній формі аудиту, тому ми провели моніторинг глобальних сайтів найбільших чотирьох міжнародних аудиторських компаній: KPMG, PricewaterhouseCoopers, Ernst&Young, Deloitte.

Під час проведення аудиту ефективності KPMG пропонує розгляд процесів, щоб переконатися, що вони мають правильний баланс, щоб забезпечити досягнення трьох «Е» (Економічність, Ефективність та Результативність) [9].

Три Е націлені на досягнення різних цілей в організації [9]:

- Економічність – придбання ресурсів відповідної якості та кількості з мінімальними витратами.

- Ефективність – максимальний вихід для будь-якого заданого набору вхідних даних або мінімальний вхід для будь-якої заданої кількості та якості наданих товарів і послуг.

- Результативність – ступінь, в який будь-яка діяльність досягає намічених результатів, які можуть бути кількісними або якісними.

Згідно підходу KPMG, аудит ефективності – це досягнення правильного балансу між 3'Е, щоб зменшити витрати, марнотратство та неефективність.

Проводячи аудит ефективності, аудитори KPMG також зосереджуються на таких додаткових Е [10]:

- Навколишнє середовище (Environment) – задоволення потреб нинішніх поколінь без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольняти свої, тобто враховується мета сталого розвитку.

- Справедливість (Equity) – справедливий та неупереджений розподіл фінансових ресурсів.

- Етика (Ethics) – чесність та добросовісність менеджменту підприємства.

- Економічний добробут (Economic Welfare) – досягається лише при виконанні попередніх принципів, тобто дотримання їх призведе до економічного добробуту.

Компанія зазначає, що обсяг і цінність аудиту ефективності залежать головним чином від його об'єму, а також прогресу, досягнутого організацією в успішному впровадженні необхідних рекомендацій для підвищення ефективності та результативності діяльності [10].

В свою чергу, Ernst&Young надає послуги з підвищення ефективності, щоб компанії мали змогу переосмислити або змінити бізнес-мету та модель; створити зростання; управляти витратами та ефективністю; реагувати на ринковий тиск і регулювання; і вирішувати оперативні завдання. Сфера можливостей компанії щодо даної послуги охоплює інновації, стратегію та цілі, завдяки глибокому функціональному досвіду в галузі технологій, клієнтів, фінансів, ланцюга поставок та операцій, щоб забезпечити підтримку для бізнесової складної та великомасштабної програми та управління портфелем [11].

PricewaterhouseCoopers (PWC) пропонує послуги з поліпшення ефективності бізнесу. В компанії вважають, що будь-яку сферу в кожному бізнесі – від ефективності ланцюга постачання до загальних технологічних інновацій – можна покращити завдяки розумному використанню даних і аналітики. Спеціалісти за допомогою застосування статистики на основі даних надають потрібну інформацію, щоб точно визначити можливості у галузі підприємства, щоб воно мало змогу працювати розумніше, зосереджуватися та розставляти пріоритети. PWC проводять аналіз ефективності ланцюга поставок, ефективності фінансів, оперативної ефективності (зменшити витрати на бізнес і при цьому утримати його стійким, не додаючи негативного досвіду клієнту та не зменшуючи рівня здатності до інновацій та розвитку), аналітику клієнтів, персоналу, ризиків і відповідності, угод, бенчмаркінг, судово-слідчу аналітику [12]. Тобто, аудитором проводиться аналіз всіх видів ресурсів та середовища підприємства, щоб допомогти йому працювати ефективніше та результативніше.

Серед послуг компанії Deloitte не має прямих пропозицій з аудиту ефективності для приватного сектору. Проте, компанія надає консультації з [13]:

- стратегії, аналітики, злиття та поглинання: досягнення бізнес-результатів і безперервне зростання вимагає стратегічної дорожньої карти та розумнішої інформації. «Рішення, які ви реалізуєте сьогодні, допоможуть прокласти шлях до успіху завтра» – заявляють в компанії;

- маркетингу та поведінки з клієнтами: надання нових, креативних підходів до клієнта, які

використовують найновіші технології для надання послуг, при цьому зберігаються цінності компанії;

- основних бізнес-операцій – застосування новітніх технологій для вдосконалення продуктів і послуг, покращення фінансових показників і прискорення виходу на ринок;

- людського капіталу: підвищення продуктивності, цінності і впливу людського капіталу через організацію, робочу силу та відділ кадрів. Спеціалісти Deloitte використовують дослідження, аналітику, технологічні рішення та галузеві знання, щоб допомогти підприємству сформувати ефективну робочу силу;

- корпоративної технології та продуктивності: надання цілісного уявлення про ключові бізнес-функції від стратегії до проектування процесів і впровадження технологій.

Таким чином, послуги компанії Deloitte не є повноцінним аудитом ефективності, проте деякі з них все-таки стосуються ефективного та розумного функціонування бізнесу.

Як бачимо, міжнародні аудиторські компанії проводять аналіз та оцінку економічного використання всіх наявних ресурсів, які застосовує підприємство, а також ефективності та результативності діяльності. Також проводиться аналіз не лише внутрішнього середовища підприємства (наприклад, розподіл ресурсів між відділами), але і зовнішнього (наприклад, аналіз ринку та його конкурентних гравців). Отже, замовник послуг даної форми аудиту отримує інформацію, яка буде сприяти певним змінам в діяльності підприємства, а також потенційному розвитку.

Зазначимо, що аудит ефективності для підприємств не є обов'язковим для проведення на відміну від аудиту фінансової звітності. Отже, можемо віднести його до ініціативного аудиту, який здійснюється по ініціативі власників чи керівництва компанії та є ефективним інструментом збору і аналізу інформації, необхідної зацікавленим сторонам для ухвалення управлінських і фінансових рішень [14]. Таким чином, керівництво підприємства саме зацікавлене у його проведенні.

Щоб зрозуміти, чому саме компанія замовляє аудит ефективності, слід повернутись до історичних чинників потреб в аудиторів, а саме [15]:

1. Прагнення максимізації прибутку у дуже широкому сенсі – як бажання отримати більше вигоди, забезпечити комфортне майбутнє собі та членам сім'ї, збільшити статки.

2. Острах втратити майно, також в широкому сенсі, – це острах втратити все те, що вже є; побоювання не отримати очікуваних благ, побоювання ймовірності негативного (перш за все, економічного) майбутнього власника та його близьких.

3. Обидва чинники породили недовіру до найманого менеджменту (керуючих), якому передано в управління чуже майно: чи достовірну інформацію надає управляючий власнику, чи не здійснюються махінації та шахрайство на підприємстві.

Дані чинники показують, які первинні потреби були в аудиторів: отримання більших фінансових вигод, страх банкруства, бажання перевірити діяльність управлінського персоналу задля впевненості в їх діяльності на підприємстві та уникнення неправомірних вчинків від менеджменту стосовно підприємства. Проте, сучасні реалії України, на нашу думку, показують, що менеджери підприємства розгублені, адже не розуміють як їм діяти далі, не мають чіткого плану, їм важко щось прогнозувати, тому їм потрібен помічник у вигляді аудитора. Отож війна в Україні актуалізувала необхідність аудиту ефективності створили нові чинники потреби в аудиторів:

1. Отримання ширшого погляду на бізнес: аудитор зможе оцінити діяльність та надати більш свіжі та неординарні рекомендації, розглядаючи підприємство як проєкт, а не як власність, адже він є неупередженим в своїх рішеннях.

2. Нагальна потреба в консультації, допомозі та більш масштабній інформації. Підприємства зараз шукають нові способи управління ресурсами та підприємством в цілому, а в світі відсутня практика функціонування підприємств в стані війни. Зрозуміло, що немає безпечних місць в Україні, окрім постійних обстрілів, ведеться інформаційна війна. Чи захочуть в таких умовах закордонні компанії мати справу з українськими партнерами? Чи буде доцільно перемістити підприємство? Якщо так, то куди саме? Також українські підприємства шукають нові шляхи логістики, нових покупців та/або постачальників (адже частина з них опинилась під окупацією або ж знищена). Відповіді на ці питання є дуже актуальними для українських підприємств і їх може надати аудитор після проведення аудиту ефективності.

А. Георгіу вважає, що аудит ефективності є новою функцією менеджменту, допомога зацікавленим сторонам у прийнятті правильних рішень на об'єктивній основі; він відіграє роль інструменту для здійснення надійного фінансового управління організаціями, незалежно від того, чи є вони приватними компаніями чи державними. Це не просто такий інструмент, як фінансовий аудит, який можна легко стандартизувати, це корисний інструмент, який надає інформацію та зворотний зв'язок для розвитку організації [16]. Погоджуємося, що аудит ефективності надає інформацію, яка допомагає підприємствам не лише розвиватись, але й функціонувати більш розумно та ефективно.

Забезпечення ефективного функціонування підприємств потребує економічно грамотного управління їхньою діяльністю, яке багато в чому визначається умінням її аналізувати. За допомогою аналізу вивчають тенденції розвитку, глибоко і системно досліджують фактори зміни результатів діяльності, обґрунтовують плани та управлінські рішення, здійснюють контроль за їх виконанням, виявляють резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюють результати діяльності

підприємства, розробляють економічну стратегію його розвитку [17].

Оцінювання ефективності діяльності займає важливе місце в системі управління підприємством, оскільки результати оцінювання можуть бути використані для формулювання як стратегічних, так і тактичних цілей. Система показників та критеріїв його ефективності повинна надавати всебічну оцінку використання ресурсів на основі комплексу загальноекономічних показників, сприяти визначенню резервів підвищення ефективності та стимулювати використання цих резервів, забезпечувати потрібною інформацією всі зацікавлені сторони [18]. Отже, за допомогою оцінки та аналізу ефективності та результативності діяльності можна отримати інформацію значну глибшу, ніж лише розподіл ресурсів та збільшення прибутку.

Як вважає А.О. Ярославський, оскільки підприємство є відкритою системою, що функціонує в умовах ринкової економіки, проблему ефективності його діяльності можна розглядати з позицій різних зацікавлених сторін. Як економічна категорія ефективність має різновиди, зокрема [19]:

- економічна ефективність, що відображає відповідність витрат і результатів діяльності підприємства цілям та інтересам його учасників у грошовій формі;

- соціальна ефективність, що відображає відповідність витрат і соціальних результатів діяльності підприємства цілям і соціальним інтересам суспільства;

- екологічна ефективність, що відображає відповідність витрат і екологічних результатів інтересам держави й суспільства.

Отже, аудит ефективності надає інформацію, яка впливатиме на управління всіма видами ресурсами підприємства, а її вплив виходитиме за його межі:

- мікро вплив здійснюється на роботу відділу підприємства: зменшення витрат відділу, зміна його структури, його закриття через неефективність, перерозподілу ресурсів між відділами тощо;

- мезо вплив виявляється у зміні стратегії, цілей діяльності підприємства в цілому, збільшенні прибутковості, відкритті нових ліній виробництва тощо;

- макро вплив може впливати з досягнень мікро впливу та бути виявлений в досягненні цілей збереження екології країни чи взяття участі в екологічних, соціальних програмах шляхом ефективного та раціонального використання ресурсів. Даний вплив на них не є загальним, а лише частковим.

Свої корективи у визначенні ефективної діяльності внесла війна в Україні, а тому вплив аудиту ефективності може бути більш глибоким. На прикладі аграрного сектору розглянемо зміни, що вже відбулися в бізнесі під час воєнних дій.

Сільськогосподарські підприємства ще до початку вторгнення готувались до посівної, а тепер багато посівних територій заміновані, частина з них окупована, знищено техніку, склади та елеватори. Хоч і війна триває, бізнес надалі намагається адаптуватись і головне наразі не стрімкий розвиток, а виживання підприємств.

На основі аналізу публічних джерел інформації [20-24] та шляхів адаптації агросектору, можемо зробити висновок, що ефективність для бізнесу зараз можна ототожнити зі стабільним функціонуванням. Одним з ключових підтверджень цього можна вважати цитату генерального директора агрохолдингу «Астарта-Київ» В. Іванчика: «Ми призупинили інвестиції у розвиток і продовжуємо інвестувати тільки для підтримки безперервної виробничої діяльності компанії» [23]. На нашу думку, ця фраза найточніше характеризує сучасний бізнес України. Проте, безперервний виробничий процес неможливий без швидкої адаптації до змін: пошуків нових логістичних шляхів, забезпечення нових заходів безпеки для працівників, пошук нових земель для посіву (для аграріїв), глибокого дослідження вітчизняного та іноземних ринків – адже потрібно знайти нових постачальників та покупців. В цьому аспекті саме аудитор після проведення аудиту ефективності здатен забезпечити даною інформацією підприємства. А отже, вплив результатів аудиту ефективності охоплює також здатність бізнесу стабільно функціонувати в умовах воєнного стану та забезпечити частковий захист економічного фронту.

Висновки. В час, коли військові дії руйнують не лише підприємства, але й завдають шкоди навколишньому середовищу (критична ситуація через заповнення та обстріл атомних електростанцій (Запорізької та Південноукраїнської), спалені ліси та поля внаслідок бойових дій тощо), питання економічного, екологічного використання ресурсів підприємством, а також ефективної діяльності, має надважливе значення. Одним з інструментів вирішення даної задачі є проведення аудиту ефективності на підприємствах, адже його основні принципи та завдання співпадають з актуальними питаннями, поставленими на початку цього дослідження. Отже, і кінцевий результат – це отримання відповідей на питання задані на початку аудиту.

Виявлено, що результати аудиту ефективності діяльності підприємства можуть мати вплив як на окремий структурний підрозділ, так і на все підприємство. Зміни, які є результатом аудиту ефективності, спонукають і до більш глобальних змін, які здатні впливати на навколишнє середовище, а також можуть створити частковий захист на економічному фронті.

4 Список використаних джерел

1. Економіка – також фронт: Зеленський закликав реанімувати бізнес. URL: <https://tsn.ua/groshi/ekonomika-takozh-front-zelenskiy-zaklikav-reanimuvati-biznes-2030839.html>
2. Щирба М. Т., Щирба І. М., Щирба М. М. Методичні аспекти аудиту ефективності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 9. С. 844-849. URL: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/172.pdf>
3. Юр'єв О. В. Аспекти аудиту ефективності операційної діяльності торговельних підприємств. *Незалежний аудитор*. 2014. № 7(1). С. 73-81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Na_2014_7_14
4. Бурлан С. А., Каткова Н. В. Аудит ефективності діяльності підприємства: методичний аспект. *Проблеми економіки*. 2015. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2015_1_24
5. Torres L., Yetano A., Pina V. Are Performance Audits Useful? A Comparison of EU Practices. *Administration & Society*. 2019. Vol. 51. Issue 3. P. 1–32. URL: https://zaguan.unizar.es/record/78132/files/texto_completo.pdf
6. Принципи та практики ресурсоефективного виробництва. Посібник для кращого бізнесу. Жовтень 2017. URL: <http://www.recpc.org/recp-methodology-manuals-ua/>
7. ISSAI 300 Performance Audit Principles. URL: <https://www.issai.org/professional-pronouncements/?n=300-399>
8. Слободяник Ю. Б. Державний аудит: Навчальний посібник. Суми: ФОП Наталуха А.С., 2015. 340 с.
9. Value for Money. KPMG. URL: <https://home.kpmg/sg/en/home/services/advisory/risk-consulting/internal-audit-services/value-for-money.html>
10. Performance Auditing / KPMG. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2016/05/Performance-Auditing.pdf>
11. Performance improvement. Ernst & Young. URL: https://www.ey.com/en_gl/performance-improvement
12. Improve business performance. PWC. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/data-and-analytics/improve-business-performance.html>
13. Consulting. Deloitte. URL: <https://www2.deloitte.com/global/en.html>
14. Ініціативний аудит. Служба аудиту. URL: <http://auditsl.com.ua/послуги/аудит/ініціативний-аудит/>
15. Офіційний сайт Аудиторської палати України. URL: <https://www.apu.com.ua/>
16. Gheorghiu A. Performance auditing – a complex concept. *Hyperion International Journal of Econophysics & New Economy*. 2012. Vol. 5. Issue 1. P. 159–176. URL: https://www.researchgate.net/profile/Anda-Gheorghiu/publication/274371971_PERFORMANCE_AUDITING_-_A_COMPLEX_CONCEPT/links/551c0d3f0cf20d5fbde250aa/PERFORMANCE-AUDITING-A-COMPLEX-CONCEPT.pdf
17. Литвин З. Б. Необхідність економічного аналізу в системі управління суб'єкта господарювання. *Інфраструктура ринку*. 2019. Випуск 36. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/handle/316497/37233>
18. Близнюк Л. М. Підвищення ефективності діяльності підприємства у сфері малого бізнесу. *Науковий огляд*. 2018. № 2(45). URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1452>
19. Ярославський А. О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 20(3). С. 174-177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_20%283%29_38
20. Офіційний сайт Української аграрної конфедерації. URL: <http://agroconf.org/>
21. Нагодувати країну в умовах війни. Як українські аграрії готуються до нового сезону. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/15/684052/>
22. Агробізнес під час війни: як побудувати ефективну діяльність та на що звернути увагу. *Європейська Бізнес Асоціація*. URL: <https://eba.com.ua/agrobiznes-pid-chas-vijny-yak-pobuduvaty-efektyvnu-diyalnist-ta-na-shho-zvernuty-uvagu/>
23. Як в умовах війни перебудовуються компанії: АСТАРТА-КІЇВ. *Аграрний тиждень*. Україна. URL: <https://a7d.com.ua/novini/57225-jak-v-umovah-vjni-perebudovujutsja-kompanyi-astarta-kiyiv.html>
24. Офіційний сайт Аграрного інформаційного агентства. URL: <https://agravery.com/>

4 References

1. TSN. (2022). Ekonomika – takozh front: Zelenskiy zaklykav reanimuvaty biznes [The economy is also a front: Zelenskiy called for resuscitation of business]. Retrieved from <https://tsn.ua/groshi/ekonomika-takozh-front-zelenskiy-zaklikav-reanimuvati-biznes-2030839.html>
2. Shchyrba, M. T., Shchyrba, I. M., Shchyrba, M. M. (2016). Metodichni aspekty audytu efektyvnosti [Methodical aspects of efficiency audit]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 9, 844-849. Retrieved from <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/172.pdf>
3. Iuriev, O. V. (2014). Aspekty audytu efektyvnosti operatsiinoi diialnosti torhovelnikh pidpriemstv [Aspects of the audit of the effectiveness of the operational activity of trading enterprises]. *Nezaleznyi audytor*, 7(1), 73-81. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Na_2014_7_14
4. Burlan, S. A., Katkova, N. V. (2015). Audyt efektyvnosti diialnosti pidpriemstva: metodichni aspekt [Audit of the efficiency of the enterprise: methodical aspect]. *Problemy ekonomiky*, 1. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2015_1_24

5. Torres, L., Yetano, A., Pina, V. (2019). Are Performance Audits Useful? A Comparison of EU Practices. *Administration & Society*, 51(3), 1–32. Retrieved from https://zaguan.unizar.es/record/78132/files/texto_completo.pdf
6. The RECP Centre. (2017). Pryntsypy ta praktyky resursoefektyvnoho vyrobnytstva. Posibnyk dlia krashchoho biznesu [Principles and practices of resource-efficient production. A guide to a better business.]. Retrieved from <http://www.recpc.org/recp-methodology-manuals-ua/>
7. ISSAI 300 Performance Audit Principles. Retrieved from <https://www.issai.org/professional-pronouncements/?n=300-399>
8. Slobodianyuk, Yu. B. (2015). Derzhavnyi audyt [State audit]. Sumy: FOP Natalukha A.S.
9. Value for Money. KPMG. Retrieved from <https://home.kpmg/sg/en/home/services/advisory/risk-consulting/internal-audit-services/value-for-money.html>
10. Performance Auditing / KPMG. Retrieved from <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2016/05/Performance-Auditing.pdf>
11. Performance improvement. Ernst & Young. Retrieved from https://www.ey.com/en_gl/performance-improvement
12. Improve business performance. PWC. Retrieved from <https://www.pwc.com/gx/en/issues/data-and-analytics/improve-business-performance.html>
13. Consulting. Deloitte. URL: <https://www2.deloitte.com/global/en.html>
14. Initsiatyvnyi audyt. Sluzhba audytu. Retrieved from <http://auditsl.com.ua/послуги/аудит/ініціативний-аудит/>
15. Official website of the Audit Chamber of Ukraine. Retrieved from <https://www.apu.com.ua/>
16. Gheorghiu, A. (2012). Performance auditing – a complex concept. *Hyperion International Journal of Econophysics & New Economy*, 5(1), 159–176. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Anda-Gheorghiu/publication/274371971_PERFORMANCE_AUDITING_-_A_COMPLEX_CONCEPT/links/551c0d3f0cf20d5fbde250aa/PERFORMANCE-AUDITING-A-COMPLEX-CONCEPT.pdf
17. Lytvyn, Z. B. (2019). Neobkhdnist ekonomichnoho analizu v systemi upravlinnia subiekta hospodariuvannia [The need for economic analysis in the management system of a business entity]. *Infrastruktura rynku*, 36. Retrieved from <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/handle/316497/37233>
18. Blyzniuk, L. M. (2018). Pidvyshchennia efektyvnosti diialnosti pidpriemstva u sferi maloho biznesu [Increasing the efficiency of the enterprise in the field of small business]. *Naukovi ohliad*, 2(45). Retrieved from <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1452>
19. Iaroslavskiy, A. O. (2018). Ekonomichna efektyvnist diialnosti pidpriemstva: teoretychnyi aspekt [Economic efficiency of enterprise activity: theoretical aspect]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 20(3), 174-177. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_20%283%29__38
20. Official website of the Ukrainian Agrarian Confederation. Retrieved from <http://agroconf.org/>
21. Miroshnychenko, B. (2022). Nahoduvaty krainu v umovakh viiny. Yak ukrainski ahrarii hotuiutsia do novoho sezonu [To feed the country in conditions of war. How Ukrainian farmers prepare for the new season]. *Ekonomichna pravda*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/15/684052/>
22. Yevropeiska Biznes Asotsiatsiia. (2022). Ahrobiznes pid chas viiny: yak pobuduvaty efektyvnu diialnist ta na shcho zvernuty uvahu [Agribusiness in wartime: how to build an effective operation and what to pay attention to]. Retrieved from <https://eba.com.ua/agrobiznes-pid-chas-vijny-yak-pobuduvaty-efektyvnu-diyalnist-ta-na-shho-zvernuty-uvagu/>
23. Iak v umovakh viiny perebudovuiutsia kompanii: ASTARTA-KYIV [How companies are rebuilt in the conditions of war: ASTARTA-KYIV] (2022). *Ahrarnyi tyzhden*. Ukraine. Retrieved from <https://a7d.com.ua/novini/57225-jak-v-umovah-vjni-perebudovujutsja-kompanyi-astarta-kiyiv.html>
24. Official website of the Agrarian Information Agency. Retrieved from <https://agravery.com/>